

De langetermijnvisie op de lokale democratie in Haarlemmermeer is gericht op het vergroten van wederzijds inzicht en betrokkenheid tussen gemeentebestuur en inwoners in onze lokale samenleving.

Samenvatting

Naar aanleiding van het rapport van de Rekenkamercommissie *Wijze Raad is Halve Daad*, hebben in 2021 gemeenteraadsleden met vertegenwoordigers van Dorps- en Wijkraden in Haarlemmermeer gesprekken gevoerd over de participatiedemocratie. In die gesprekken zijn de kansen in het wederzijds contact - benadrukt. Ook is de wens geuit om als raad vaker in gesprek te gaan met zowel de gebiedsmanagers als de Dorps- en Wijkraden.

De raad kent nu (nog) geen vaste momenten om met de dorps -en wijkraden te spreken. Een gebiedsgerichte oriëntatie zou de raad beter in staat stellen ontwikkelingen te kunnen volgen. De raad kan dan het gesprek over planning, beleid en regelgeving per gebied met alle betrokkenen voeren.

Het gebiedsgericht werken is in de bestuursperiode 2019-2022 doorontwikkeld met instrumenten als gebiedsprogramma's, gebiedsagenda's en digitale gebiedskaarten. De gebiedsmanagers speelden al een centrale rol in de mogelijkheden om de gemeente en de kernen, wijken, bedrijven en instellingen met elkaar te verbinden. Door nu ook de verbinding met de raad te versterken kunnen we goede voorwaarden creëren voor de verdere ontwikkeling van de participatiedemocratie. Op het beleidsterrein Welzijn is daarnaast ook de rol van de participatieraad als gesprekspartner van de gemeenteraad belangrijk.

Om de ontwikkeling van de participatiedemocratie in Haarlemmermeer verder vorm te geven kan de raad, samen met het gebiedsmanagement, per gebied en periodiek bijeenkomsten voor alle betrokkenen organiseren. Ten slotte staan we in dit memo stil bij de nieuwe bestuursperiode 2022-2026 en actuele ontwikkelingen (zoals de wettelijke opdracht voor gemeenten om een participatieverordening op te stellen). Dit memo is bedoeld om het gesprek te kunnen voeren met alle betrokkenen over de langetermijnvisie op de participatiedemocratie in Haarlemmermeer.

Kernpunten van dit memo:

- a) Maak ook als gemeenteraad de verbinding met gebiedsgericht werken;
- b) Organiseer met regelmaat - samen met gebiedsmanagement - bijeenkomsten in de gebieden (zie de voorbeeldtabel);
- c) Ontvang betrokkenen en belangstellenden uit de gebieden met regelmaat op het raadhuis (zie de tijdstabel in hoofdstuk 4);
- d) Onderhoud het contact met alle dorps- en wijkraden via een jaarlijkse Dag van de Raden (gezamenlijk te organiseren, zie de tijdstabel in hoofdstuk 4);
- e) Pak na de verkiezingen en vóór het zomerreces de draad weer op met alle betrokkenen door inzet van het instrument [Quickscan Lokale Democratie](#) van het Programma Democratie in Actie;
- f) Maak van de Inspraakverordening een Participatieverordening. Bespreek daarbij de mogelijkheden van nieuwe instrumenten zoals actief zeggenschap en het uitdaagrecht (right to challenge).
- g) Bewaak de spelregels voor participatie en borg twee kernprincipes:
 1. Terugkoppeling: Elke partij die wordt betrokken bij participatie, krijgt ook uitleg over de eindbeslissing, mét onderbouwing. Na elk beslismoment volgt een follow-up
 2. Elk raadsvoorstel waarin niet uitdrukkelijk is beschreven hoe participatie heeft plaatsgevonden, komt niet op de stemmingenlijst.

1. Inleiding

- 1.1 Participatie bij de raad en het college van de gemeente Haarlemmermeer
- 1.2 Context Langetermijnvisie Participatiedemocratie

Deel 1

2. Participatiedemocratie en gebiedsgericht werken

- 2.1 Participatiedemocratie, nu en op de korte termijn
- 2.2 Participatiedemocratie en de lange termijn
- 2.3 Participatiedemocratie, langetermijnontwikkelingen en kortetermijneffecten
- 2.4 Algemene spelregels bij participatie

3. Gebiedsgericht werken in Haarlemmermeer

- 3.1 Bouwstenen van het gebiedsgericht werken
- 3.2 Digitale gebiedsprogramma's
- 3.3 Gebiedsoverleggen
- 3.4 Pilot Gebiedsvisie
- 3.5 Gebiedsraad?

4. In de gebieden, daar komen we elkáár en het verschil in belangen tegen.

Deel 2

5. Op het vlak van participatie spelen al veel partijen een rol.

- 5.1 De rol van Dorps- en Wijkraden
- 5.2 Participatieraad
- 5.3 Jongeren betrekken en betrokken jongeren

6. Nieuwe ontwikkelingen: van Inspraak- naar Participatieverordering

7. Bestuursperiode 2022-2026

- 7.1 Verkiezingen 2022
- 7.2 Peiling en gesprek aan de start van bestuursperiode 2022- 2026: quickscan lokale democratie.

Kernpunten

1. Inleiding

Inwoners kunnen onderling samenwerken aan maatschappelijke vraagstukken. Dat heet de doe-samenleving. Tegelijkertijd vraagt de gemeente bij het beleid steeds vaker de inbreng van inwoners. Dat heet de doe-democratie, oftewel: de participatiedemocratie.

De gemeenteraad vindt die inbreng van inwoners belangrijk. De raad stelt daarvoor ieder jaar geld beschikbaar bij de vaststelling van de Programmabegroting, waar in het [Programma Bestuur, samenleving en publiekscontact de doelstellingen van de gemeente staan beschreven](#).

1.1 Participatie bij de raad en het college van Haarlemmermeer

Participeren bij de gemeente kan zowel bij het college als bij de raad.

De raad kent de mogelijkheden voor participatie waarmee inwoners invloed op de besluitvorming over plannen en beleid kunnen uitoefenen. Dat kan op vele manieren, bijvoorbeeld door een brief te schrijven of in te spreken bij de raadsvergadering. Het is ook mogelijk een burgerinitiatief in te dienen. Ook kunnen inwoners het initiatief nemen voor een referendum. Op de website van de raad staat informatie over alle mogelijkheden met betrekking tot [invloed van inwoners bij de raad](#).

Het college zorgt voor de voorbereiding van plannen en beleid. Het college zorgt daarnaast ook voor het beheer van de gemeente. [Bij het college zijn de mogelijkheden voor participatie afhankelijk van het onderwerp waarover het gaat](#). Maatwerk is het uitgangspunt. Dat wil zeggen: per onderwerp of per project wordt 'op maat' een bijpassende vorm van participatie bepaald. Er is gekozen voor maatwerk omdat ieder onderwerp een eigenheid heeft, en omdat de dorpen en kernen in omvang, cultuur en en opbouw sterk verschillen.

Er is dus niet één vaste gemeentelijke beleidslijn die voor elke situatie een vorm van participatie voorschrijft.

1.2 Context Langetermijnvisie Participatiedemocratie

Op 11 juni 2020 heeft de raad het voorstel en rapport [‘Wijze Raad is halve daad’](#) vastgesteld. De Rekenkamercommissie doet in dit rapport de aanbeveling om samen met het College, de Dorps- en Wijkraden en andere belanghebbenden een langetermijnvisie op de participatiedemocratie in

Haarlemmermeer te ontwikkelen.

Bijzondere aandacht gaat daarbij uit naar de positie van Dorps- en Wijkraden.

De raad is met die aanbeveling aan de slag gegaan. Zo zijn er in 2021 ‘webinars’ⁱ gehouden en is er als eerste verkenning een gesprek met de dorpsraden e.a.ⁱⁱ gevoerd. Dit is uitgemond in het congres

‘De Dag van de Raden’, dat samen met vertegenwoordigers van de Dorps- en Wijkraden is georganiseerd. Tijdens die dag is afgesproken om in samspraak verder te werken aan de ontwikkeling van een visie. Deze notitie is daar de eerste aanzet toe.

Het College blijft in de tussentijd in gesprek met de Dorps- en Wijkraden over de rollen bij beleidsontwikkeling en plannen voor uitvoering. Op basis hiervan zijn en worden afspraken gemaakt met iedere Dorps- en Wijkraad. Deze gaan over de onderwerpen waarover Dorps- en Wijkraden en de gemeente samen tot beleidsontwikkeling en tot uitvoeringsplannen komen.

‘Welke aspecten m.b.t. de samenwerking tussen gemeente en dorps- en wijkraden moeten verder worden uitgediept?’ (gesprek dwr-en, belangstellenden en Gemeenteraad 31.03.’21)

Deel 1

2. Participatiedemocratie

2.1 Participatiedemocratie, nu en op de korte termijn

In het gemeentebestuur neemt participatie een steeds belangrijker plaats in naast het representatieve bestuur. Daardoor komt de nadruk ook meer te liggen op transparantie en gelijkwaardigheid.

De raad heeft in september 2021 besloten om aan de hand van o.a. de Programmabegroting onderwerpen te selecteren waarbij kaders voor een [werkwijze bij participatie](#) worden bepaald. Bij die onderwerpen besluit de raad eerst op grond van een startnotitie wat voor participatieproces er van toepassing zal zijnⁱⁱⁱ. Daarnaast maakt de gemeentelijke Inspraakverordening het bij ieder onderwerp nu al mogelijk om te besluiten dat beleidsontwikkeling op interactieve wijze kan plaatsvinden. Bovendien zal in de bestuursperiode 2022-2026 de Inspraakverordening waarschijnlijk doorontwikkeld worden tot een Participatieverordening ([Wetsvoorstel Versterking participatie op decentraal niveau](#)).

2.2 Participatiedemocratie en de lange termijn

De raad maakt nu de politieke keuzes, bepaalt de maatschappelijke doelstellingen bij het beleid en besluit over de middelen die beschikbaar zijn om die doelen te realiseren. Op de langere termijn gaat het erom inwoners en instellingen de mogelijkheid te geven om zelf rechtstreeks te kunnen bijdragen naar eigen behoefte. De gemeente scheidt dan de voorwaarden voor meer zelf-organiserend vermogen in de samenleving.

De raad kan ook de mogelijkheden van bijvoorbeeld het uitdaagrecht (*right to challenge*), of buurtbegrotingen (indien gewenst) in een participatieverordening verder uitwerken.

2.3 Langetermijnontwikkelingen en kortetermijneffecten

Een grote uitdaging schuilt ook in de communicatie over ontwikkelingen op de lange termijn en effecten op de korte termijn. De gemeente denkt immers planmatig en jaren vooruit. Op het moment dat inwoners met de activiteiten ter uitvoering van een plan in aanraking komen, zijn die niet of nauwelijks meer aan te passen.

Onderwerpen waar inwoners en bestuur op de langere termijn mee te maken hebben gaan over bijvoorbeeld verkeer, woningbouw, of energie. Het gemeentebestuur is bij uitstek partij om inwoners over de langetermijnontwikkelingen en lokale effecten in wijken en buurten te informeren.

2.4 Algemene spelregels bij participatie

De spelregels voor participatie zijn in het verleden van Haarlemmermeer vastgelegd in het algemene participatiebeleid en in een convenant met de Dorps- en Wijkraden. In 2013 zijn deze spelregels geëvalueerd ([evaluatie van het convenant tussen Dorps- en Wijkraden en het college van b&w](#)), waarna het convenant met de Dorps- en Wijkraden is vervallen.

In algemene zin zijn spelregels bij participatie door de nationale ombudsman in een [participatiewijzer](#) uitgewerkt. Dat is een overzicht van 10 spelregels die gaan over duidelijke keuzes vooraf, een positieve opstelling en goede informatieverstrekking.

Participatiewijzer

Tien spelregels voor behoorlijk omgaan met inbreng en inspraak van burgers

Ook [Geoviewer](#) (gevisualiseerde plannen) wordt in de toekomst via het digitale gebiedsprogramma voor inwoners toegankelijk. Dat houdt in dat de gebiedskaart, Beheer & Onderhoud-plannen, de woningbouwopgave, energietransitie, meldingen openbare ruimte etc. met een paar muisklikken voor iedereen toegankelijk worden.

[De digitale gebiedsprogramma's](#) zijn zo belangrijke voorwaarden voor de participatieve democratie.

3.3 Gebiedsoverleggen

De introductie van de 'gebiedsoverleggen' is een van de resultaten van de doorontwikkeling van het gebiedsgericht werken in de periode 2019-2022. De gebiedsmanagers organiseren één keer per jaar een overleg met alle partners in een gebied, samen met de vakspecialisten van de gemeente. Dan wordt besproken wat speelt in een gebied en wat dit kan betekenen voor de langere termijn. De gebiedsmanagers bereiden die overleggen samen met hun collega's voor^{vi}. Deze overleggen kunnen in de toekomst ook een rol vervullen in de voorbereiding op het gesprek met de Gemeenteraad.

3.4 Pilot Gebiedsvisie

Naast de gebiedsprogramma's wordt in gebied Noord in 2021 en 2022 ervaring opgedaan met de werking van een *gebiedsvisie*, waarbij vanuit meerdere perspectieven en tijdsperiodes naar een gebied wordt gekeken. Zo'n gebiedsvisie, die 15 tot 20 jaar vooruitkijkt, biedt de raad en het College meer mogelijkheden om tijdig te sturen op complexe ontwikkelingen en daarover het gesprek in de gebieden aan te gaan.

De pilot met de gebiedsvisie Noord kent twee stappen. De eerste stap is de verkenning vanuit bestaande kennis. De tweede stap gaat het om het gesprek met inwoners, ondernemers, organisaties en Dorps- en Wijkraden^{vii} [viii](#).

De raad is als volksvertegenwoordiger zowel het startpunt als de besluitvormer over visies. Meer betrokkenheid van de raad bij het proces rond de gebiedsvisies sluit daarop aan.

3.5 Gebiedsgericht werken, Gebiedsmanagement: de sleutel voor verbinding en integratie

Gebiedsgericht werken en participatie zijn steeds belangrijker voor de gemeentelijke organisatie. Als de gemeente kiest voor een meer participatieve democratie hoort een adequate inrichting van de gemeentelijke organisatie daarbij. De gebiedsmanagers zijn de voorhoede van die ontwikkeling. Hun ervaringen kunnen een belangrijke rol spelen in het functioneren van de organisatie. Naarmate ambtenaren meer rol krijgen in participatieprocessen, is hun mandaat van groter belang. Om 'maatwerk' te kunnen leveren, moeten zij immers ook een zekere handelingsvrijheid hebben. Dat stelt andere eisen aan de competenties van ambtenaren. Daarom is het belangrijk dat ook binnen de gemeentelijke structuren draagvlak bestaat voor de participatieve democratie. Voor het welslagen kunnen er niet te veel bureaucratische belemmeringen zijn voor de participatieve processen.^{ix}

4. In de Haarlemmermeerse gebieden, daar komen we elkáár en het verschil in belangen tegen.

Voor de komende bestuursperiode kan de raad de verbinding met [de gebieden, het gebiedsgericht werken](#) en de rol van de raad daarbij verder uitwerken. Aan de basis daarvan staat een agenda om elkaar op gezette momenten te ontmoeten in én buiten het raadhuis. De raad gaat de gebieden in én ontvangt de betrokkenen uit gebieden in het raadhuis.

Als voorbeeld van zo'n planning kan onderstaande tijdstabel gelden¹.

Participatie democratie	raadsbijeenkomsten Per gebied in de dorpshuizen						Gebiedsbijeenkomsten In het Raadhuis op het Raadsplein	Jaarlijkse Dag van de raden	Halfjaarlijks Overleg met het College	Overleg Gebieds- Management
	1	2	3	4	5	6	raadhuus			
2022	Q1									X
	Q2	X					6 HLMR-Noord		x	X
	Q3		x				5 HLMR-West			X
	Q4			x			4 HLMR- Zuidoost	x	x	X
2023	Q1				x		3 Hoofddorp- Zuidwest			X
	Q2					x	2 Hoofddorp- centrum		x	X
	Q3						x 1 Nieuw-Vennep			X
	Q4	X					6	x	x	X
2024	Q1		x				5			X
	Q2			x			4		x	X
	Q3				x		3			X
	Q4					x	2	x	x	X
2025	Q1						x 1			X
	Q2	x					6		x	X
	Q3		x				5			X
	Q4			x			4	x	x	X
2026	Q1				x		3			X
	Q2					x	2		x	X
	Q3						x 1			X
e.v.										

Q=kwartaal

¹ Deze verbinding realiseren tussen het hele gemeentebestuur en de betrokkenen in de gebieden is een korte termijn-doelstelling voor de participatieve democratie in Haarlemmermeer.

Deel 2

5. Op het vlak van participatie spelen al veel partijen een rol.

5.1 De rol van Dorps- en Wijkraden

Er is een wederzijdse informatie-uitwisseling tussen de Dorps- en Wijkraden en de raad, het college en de Burgemeester over wat er speelt. De Dorps- of Wijkraad weet wat er speelt in hun gemeenschap en tussen partijen in een dorp onderling. De Dorps- of Wijkraad pakt het gesprek daarover op, houdt ruggenspraak in de gemeenschap en maakt waar nodig contact met de gemeente(raad). Vice versa gaat het om plannen die in de maak zijn bij de gemeente, de provincie of het rijk en waarmee de dorpen en wijken te maken krijgen. Om hun vertegenwoordigende rol te kunnen vervullen streven de Dorps- en Wijkraden diversiteit van hun besturen en leden na, in allerlei opzichten.

5.2 De rol van de Participatieraad

De Participatieraad is een adviesorgaan dat gevraagd en ongevraagd advies geeft aan het college van Burgemeester en Wethouders. De advisering gaat over de vorming, de uitvoering, de controle en de evaluatie van het gemeentelijk beleid met betrekking tot de Wet maatschappelijke ondersteuning (Wmo), Jeugdwet en Participatiewet. De Participatieraad houdt zich ook bezig met overkoepelende onderwerpen zoals sociale samenhang, integratie, wonen, de Wet Taaleis, informele zorg en clientondersteuning (via bijvoorbeeld mantelzorgers of vrijwilligers).

Het gemeentebestuur kan de rol en taak van de participatieraad mogelijk breder benutten. Zo kan de gemeenteraad met de participatieraad in gesprek over de eigen rol en de optie om de participatieraad gesprekspartner te maken van de gemeenteraad.

5.3 Gebiedsraad?

In de komende bestuursperiode kan ook gekeken worden naar de behoefte aan een eventuele Gebiedsraad, een informeel platform en netwerk voor afstemming tussen Dorps- en Wijkraden, instellingen, bedrijven en belangengroepen. Dorps- en Wijkraden kunnen samen met belangengroepen, instellingen en bedrijven zichzelf organiseren.

Een gebiedsraad kan ook een formele status krijgen. De raad kan daartoe een [bestuurscommissie](#) instellen^x, die bevoegdheden uitoefent die de raad dan overdraagt. De [bestuurscommissie](#) komt op voor een bepaald onderwerp in de gemeente, bijvoorbeeld het onderhoud van een deel van de openbare ruimte. Bij een formele bestuurscommissie regelt de raad de taken, de bevoegdheden, de samenstelling en de werkwijze in een verordening.

5.4. Jongerenraad, kinderraad: Jongeren betrekken en betrokken jongeren

De Gemeenteraad onderhoudt het contact met jongeren via een [programma aan activiteiten](#). Raadsleden ondersteunen de ontwikkeling van burgerschap door scholen te bezoeken ([raadslid in de klas](#)) en door [debattoernooien](#) te organiseren in het raadhuis. Ook zijn raadsleden actief als ambassadeurs van de [Jongerenraad](#), de [Kinderraad en de kinderburgemeester](#), die met vaste regelmaat in het raadhuis bijeenkomen. Jongeren vanaf 16 jaar kunnen in Haarlemmermeer daarnaast een burgerinitiatief indienen en het initiatief tot een referendum nemen.

6. Nieuwe ontwikkelingen: van Inspraakverordening naar Participatieverordening

In [de inspraakverordening van de gemeente](#)^{xi} heeft participatie door middel van samenwerking en interactief beleid reeds een plek. Elk bestuursorgaan (raad, burgemeester, college) besluit ten aanzien van zijn eigen bevoegdheid of interactieve beleidsvorming mogelijk of gewenst is. Tot heden heeft de raad daarvan nog geen gebruik gemaakt. De digitale technologie maakt ongetwijfeld nieuwere en meer innovatieve vormen van participatie op eenvoudige en snelle wijze mogelijk.

Actief zeggenschap

Over de mogelijkheid van actief zeggenschap is eerder in raadsdebatten gesproken^{xii}. Dit kan aan de huidige inspraakverordening en de toekomstige Participatieverordening worden toegevoegd.

Bijvoorbeeld:

1. Voor Dorps- en Wijkraden bestaat de mogelijkheid om binnen de bestaande budgetten (Programmabegroting) voor het onderhoud van de openbare buitenruimte actieve zeggenschap te verwerven;
2. Per Dorpsraad of Wijkraad reserveert de gemeente hiervoor binnen de bestaande budgetten een bedrag van € 5,00 per inwoner;
3. De Dorps- en Wijkraden kunnen binnen hun werkregio zelfstandig besluiten hoe ze dit bedrag binnen het taakveld inzetten;

Uitdaagrecht: right to challenge

Actieve zeggenschap is ook verder uit te werken met het Uitdaagrecht, het “Right to Challenge”. Bij dit recht nemen initiatiefnemers de uitvoering van overheidstaken over, als zij denken deze beter of goedkoper te kunnen uitvoeren. Dat loopt uiteen van het zelfbeheer van de openbare ruimte tot het natuurbeheer door organisaties en inwoners. Het geeft niet alleen de mogelijkheid om te zeggen: ‘ik weet het beter’, maar ook: ‘ik kan het beter’^{xiii}.

Dit biedt mogelijkheden tot meer eigen verantwoordelijkheid, onderlinge saamhorigheid en participatie van inwoners. Als een gemeenschap, of een groep inwoners denkt dat zij een publieke dienstverlening of taak beter kunnen organiseren, dan kunnen zij het recht krijgen om dit over te nemen, met het daarbij behorende budget en facilitering vanuit de gemeente.

7 Bestuursperiode 2022-2026

7.1 De verkiezingen van maart 2022

In praktisch opzicht zijn er voor de ontwikkeling van de participatieve democratie op de korte termijn twee principes van belang:

1. Terugkoppeling: Elke partij die wordt betrokken bij participatie, krijgt ook uitleg over de eindbeslissing met onderbouwing. Na elk beslissingsmoment volgt een follow-up. In de [evaluatie convenant ‘Spelregels voor participatie’](#) is hier eerder uitvoerig op ingegaan
2. Borging door een toevoeging aan het toetsingscriterium van raadsstukken: Elk raadsvoorstel waarbij een participatieproces is doorlopen en waarin niet uitdrukkelijk is beschreven hoe die participatie heeft plaatsgevonden, komt niet op de stemmingslijst.

In de verkiezingsprogramma’s en -debatten gaat de nodige aandacht uit naar de ‘tweebenige democratie’: de participatie- en de vertegenwoordigende democratie. In de programma’s uit de Gemeenteraadsverkiezing van 2018 was bij alle partijen in Haarlemmermeer al een positionering op het thema participatie terug te vinden^{xiv}. In de programma’s van 2022 is dat zo mogelijk nog sterker (zie bijlage 1).

7.2 Peiling en gesprek aan de start van bestuursperiode 2022-2026: Quickscan lokale democratie.

Om na de verkiezingen gezamenlijk de draad weer op te pakken kan de raad gebruik maken van het instrument [Quickscan Lokale Democratie](#) dat door het Programma Democratie in Actie beschikbaar wordt gesteld.

Kernpunten

Maak ook als gemeenteraad de verbinding met het gebiedsgericht werken;

Organiseer regelmatig in samenwerking met het gebiedsmanagement bijeenkomsten in de gebieden (zie de voorbeeldtabel);

Ontvang betrokkenen en belangstellenden uit de gebieden regelmatig op het raadhuis (zie de voorbeeldtabel);

Onderhoud het contact met alle Dorps- en Wijkraden via een jaarlijkse gezamenlijk te organiseren Dag van de Raden (zie de voorbeeldtabel);

Pak na verkiezingen en vóór het zomerreces de gespreksdraad met alle betrokkenen weer op via het instrument [Quickscan Lokale Democratie](#) van het Programma Democratie in Actie

Maak van de Inspraakverordening een Participatieverordening en bespreek daarbij de mogelijkheden van nieuwe instrumenten zoals actief zeggenschap en het uitdaagrecht.

Bewaak de spelregels voor participatie en borg twee kernprincipes:

1. Terugkoppeling: Elke partij die wordt betrokken bij participatie, krijgt ook uitleg bij de eindbeslissing met onderbouwing. Na elk beslissingsmoment volgt er een follow-up.
2. Elk raadsvoorstel waarin niet uitdrukkelijk is beschreven hoe er is geparticipeerd, komt niet op de stemmingenlijst.

ⁱ Webinar Burgerparticipatie door Rob de Greef, d.d. 21 januari voor raad e.a. en 22 maart voor dorps- en wijkraden e.a.

ⁱⁱ Gesprek tussen raadsleden en dorps- en wijkraadsleden, d.d. 31 maart jl. – conceptverslag verzonden op 25 mei 2021 via raadsinformatie, opgenomen in de lijst ingekomen stukken van de raad in week 21 die is gepubliceerd bij de stukken van het raadsplein van 24 juni 2021.

ⁱⁱⁱ Nota b&w – oktober 2014, Plan van aanpak participatie

^{iv} 2019_ brief – doorontwikkelen gebiedsgericht werken

^v Brief X.2019.09186, d.d. 6.11.2019

^{vi} Idem

^{vii} Brief X.2021.06066, d.d. 27.10.2021

^{viii} Brief , d.d. 6 april 2021, Informatie participatieproces van de Verdichtingsvisie en informatiebrief naar de dorpsraden

^{ix} [Randloos Duurzaam, 2013, toekomstverkenningen, Lokale democratie.](#) (youtube)

[Randloos Duurzaam, 2013, toekomstverkenningen,](#) (document)

[Haarlemmermeer weet raad!](#)

^x Artikel 83 Gemeentewet

^{xi} [Inspraakverordening Haarlemmermeer](#)

^{xii} Raadsplein, 2008

^{xiii} [BZK- kamerbrief](#) (uitdaagrecht), pagina 2

